

BUSTINZA - Kirikiño zenaren urteurrena (1866-1929)

Joan den Urriaren 23-garrenean jai eder bat zelebratu zen Bizkai-Mañariko herrixkan, Bustinza Ebaisto euskal idazlari handia izan zenaren ospean.

Mezaren ondotik egun ortan Euskalzaindiak Mañarian izan zuen bere batzarre berezia, eta aurren Eskolategietan bi-eleketa sartzeko eske bat bururatu zen. Ondotik plaza agerian itz-egin zuten euskaraz Erkiaga eta Irigaray euskalzain jaunek, bai eta A. Onaindia laguntzailleak, *Kirikiño* izkiriatzaillearen inguruan; Lizundia gazte bizkorrak (Iruñekoa sortzez) ere, *Gerediaga* elkartearen izenean asmo er-nagarri batzu adiarazi zituen.

Oturuntzaren ondotik, Ondarruko teatrolariek eman zizkiguten, xarmanki jokatuak (jokolari aipagarri dira, astiro eta ozenki mintzatzen dakiten gazteak diralako: arrigarri!), *Zubikarai* idazlariak teatrorako antolatu Kirikiñoren bi ipuin urragarri.

Hemen doazi Irigaray jaunak Kirikiñori Mañarian dedikatu zit-tion eleak:

«Herrixka txukun huntan sortutako *Bustinza* zena, lehen lerroko »idazlaria izan zen. Oraiko gazteeri behar bada ez dio izen horrek »deus handirik esaten. Eta damurik, gazte ez diren euskalzale askoeri »ere berdintsu. Gure jendea, funtsean, irakurgabea da, eta *Abarrak* »deitu bi liburutan argitaratu ipuin xarmagarriak, ez dira ezagun,

»obeki esateko, behar liraken bezenbat ez dira irakurtzen. Eta beran-
»du gabe derragun, Kirikiñori goratarre egiazkoena, bere liburuak
»argitaratzea litzakela, gure euskalkira apailatuta ere; orai duela urte
»parrasta bat Euskalzaindiak, gure eskeari erantzunez, bost ipuin argi-
»taratu zituen bezala. Bainan zorigaitzez esan beharra dago, bizkai
»eta giputz-euskaraz eginikako liburuxka polit aiek ez direla orain-
»dik agortu.

»Gero zokoan ez daizten mutzitu, zergatik ez Bestetan eta Era-
»kusketan salgei ager-araz, eta konkursotan eta aurren euskal etsami-
»netan saritzat ez eman, kontu zoragarri horiek? *Aramayoren deabru-
»keriak, Mixiolari bat, Poza edonun, Zerutar bat* edo *Deun ixateko
»bidean* izenekoak, Antolojiako kontuak dira; eta irakurri dituztenek
»badakite ongi, lausengorik ez dutala botatzen.

»Astapenean esan dut gizon handia izan zela *Kirikiño*, eta arra-
»zoiakin; ezen mintza ahal balekigu, dudarik gabe anpuruskeriak,
»erretolikak eta zikoizkeriak gutiesten zituela, ikusiko ginuen.

»Bi zatitan erdikatu ginezaken bere izpiritua: euskalzale, izkiria-
»tzaille bezala bata, eta gizona bezala bestea. Euskalzalearen eta idaz-
»lariaren lana, beste batek esanen duela segur naiz. Ni txoilik bere
»goreneko personalitateari ohartuko natzaio, bere nortasun zorrotzean,
»bere zentzuan. Zentzu handikoa izan zen bizkaitar eredu hau, eta
»on litzateke oroitzea, berak, igitu eta ibili zen aro zaratatsu hartan,
»etzuela bein-ere burua galdu; burua otz eta bihotza bero beti.

»Bere leenbiziko *Abarrak* deitu liburuan (1918 urtean argitara-
»tua), Kirikiñok *Irakurlientzat uarra* atalean, esaten du: —“*Euzkera
»zeatzaren zalea ba zara, urrian sarri musturra okertuko dozu ira-
»kurgaitxo oneitan aurkituko dozuzan erderatiko itz ugarijak ikusita;
»baña gogoratu eikezu eurok eztirala idatzi, eun urte geroagoko eus-
»keldunentzako; ezta gaur euzkera zeat-zeatza ta erdelantz apur bat
»daben itz bakoa, jakin eta erabilli oi daben euskeldun banakaren-
»tzako bakarrik be. Ez, eurok idatzi dira gaurko euskeldun geienak
»dakijen euskeraz, geienak irakurri ta ulertu aal dagijen euskeraz.”*

»Berak sor-arazi zituen dozenaka idazlari berri, euren izkiribuak
»zuzenduz, bakotxari doazkon ele zuhur bat eta kontseillu bat emanez.

»Nortasun handiko gizasemea izan zen *Bustinza*, herriko euskera
»jatorra erabiliz beti, eta bere inguruko buru-bero batzueri kasurik
»egin gabe.

»Bainan utz dezaiogun Aranzadiri, aski ezagutzen zuen lankidea-
ren liburuan egiten duen iduria, azaltzen: —“Gizon ona, onik emen
»ba-da, gizon apala, ixila, goiti bera iñori begiratzen etzekiyena; di-
»ruari eta aberatsari bakarrik zekiyen bekoki beltza jartzen.”

»Urrezko eta egiazko azken itz horiekin bukatuko dugu, Maña-
»ritar haundi haren oroitzapen sentikorra.»

PASTURALA IRUIRIN

Joandeko udaren bi atsaldetan, eman zuten *Hiruri* deitu he-
rrixkan (Troisvilles), *Le Comte de Tréville* pastoral berria; izena er-
daraz ukaiteagatik, euskaraz da komedia osoa, Etxahun pasturalegill
ezagunak izkiriatua.

Hau da euskal teatro zaar egiazkoa, mendez mende gutaraiño
alleetu dena; guttiegi ematen da damurik, ziberotar gazteak epel dau-
delako batetik, eta euskalki gatxa eta gutti ezaguna bestalde, geien-
dako.

Ziberoan dauzkate euskaldunek, kanta eta doiñurik eder eta min-
bereenak, dantza ikusgarrienak, eta Teatro kontuan, komedia eta Pas-
tural zaharrén eta jostagarrienak. Hori dena galtzekotan gaude beti-
ko, beste euskalzaleek ezpadie eskua edatzen ziberotarrerri.

DONOSTIAko Euskal Bestak

Oi bezala, zelebratu ziran Iraillean, Euskal bilkura, jai, ikusgarri
eta gaiñeratekoak. Teatroan bota zuten Piarres LARZABAL jauna-
ren *Ifernuko dirua*, saria merezitu zuen komedia ausarta. Polliki ari-
tu ziren denak. Konturatu behar gindeke haatik, vanguardia-ko kome-
dia bat baiño geiago konta dela Euskal Teatroan, jokolari guztiek
papera buruz jakitea, eztabaiarik batere gabe: mantso eta astiroki
itzegitea, ongi ahozkatuz ele guziak, eta publikoari beti aorpegia
emanez. Bestela esanen erdiak galduko ditu entzuleak: izketak eta
euskalkiak ere diferent baititugu euskaldunek.

Baldinkizun hauek amar aldiz garrantzi geiago dute gure Teatroan,
arlotte eta progresista tankera horien arteko eztabaia guztiak baiño...
Primum vivere...

Olaechea, Aresti eta Bello-Portu jaunen gain egon dira, Herriko-
etxean eman ziran hitzaldiak. Herriko-etxean bertan bi egunez egin
dira, Donostiako aur ttipien euskal irakurtze eta izkiriatze etsaminak,
Euskaltzaindiko jaun batzu gidari.

Leenbiziko sariak irabazi zituztenak, *Loretxo Azcarate Villar*, *José M. Urreaga* eta *Xabier Aguirre Lasarte* izan ziren. Hauek bezalako aur aunitz dira Gipuzkoan, Eskolategian euskaraz ongi ikasten dutenak: euskara gaizoaren kenka gaitz huntan, hori da gure itxaropen soilla: erne egon gaitzen.

Manuel LARRAMENDI-ren urteurrena (1690-1766)

Gipuzkoar izkiriatazaille haundi horren hiltze urte-burua, aurten izan da. Karia hortara, Loyolan bilkurak izan ditugu, hango yesulagunak gidari, eta Euskalzainek eta *Amigos del Pais* delakoek lagundurik. Euskaltzaindikoek bere biltzarre bat hor izan zuten, eta hitzaldi jakingarriak aditu ziran. Bainan txoilik aipatuko dut nik, Tellechea jaunak, Madrileko Liburutegi batean aurkitu dokument ez ezagun batzueri buruz, eginikako berbaldi aberatsa.

Paper horiek, euskarazko ere euren artean, andoaindar izkiriari ospetsuaren argi berri batzu agertzen dituzte: leenagotik Larramendi-ren euskaltasuna eta jakinduriaren berri bagenituen; orai Larramendiren izpiritu zabala xilatuko dugu zeazkiago; ez txoilik euskal dantzeen karietara; orduko ikus moldeari, bai eta euskal politikari buruz baizik; eta karia hortara, bere goragcko eta bere kidekoekin jarduki eta jasan behar izan zituen borroka akigarriak.

Agian laster moldetan ikusiko, berri ernagarri horiek denak.

Eskualzaleen Biltzarra

EZPELETA herrian bildu ziren aurten Franzia aldeko eskualzaleak. Iraillearen leen ostegunean, jendea bildu zen polliki Laphurdiko hirixka pollit hortan; ez bakarrik jateko eta klikatzeko, bai goizeko bilkurarat ere. Bilkura ernagarri iduritu zitzaikun; *Mailharin* anderea, bere Eskolategian ematen dituen euskal ikastaroaz mintzatu zen. S. Narbaitz, zenbeit Eskolategi ofizialetan asi diren euskal irakaspenen berri eman zigun; marka bakana hau, *Labeguerie* buruzagiak esan zuen bezala, Eskola katolikoan eta Erresumakoan arteko bakearen astapena erakusten baitu.

Curutchet jauna Teatroaz mintzatu zen, jokolari talde batzu aipatuz; eta agian obe izanen zela talde gutti batzuk, bein obra bat ikasi ondotik, amar edo geiago aldiz ematea han hemenka: bestela, alferri-

kako nekea laitekela. Unibersitateko ikasle batzuk agertu zuten bere euskeraganako griña, *Ezpeleta* herrian egin Inkesta baten berria emanaz.

P. ARRADOY izkiriant ezagunak Liturgia aipatu zuen, inarrosaldi bat emanaz, apez erdaldun batzueri. Alta bada, oxala Narbaitz apezaren ele beroak aditu balituzkete Nafarroan ezautzen ditugun euskal apez erdalzale batzuk.

Prediku horiek denak halabainan, debalde iduritzen zaizkigu, goren artean predikariek ezpadugu euskara geixeago egiten.

Nafarroako bertsulariak Iruñen

Urriaren 14-ean Iruñian egin zen Nafarroako bertsularien azken saioa; hor gelditu leeneko biak, gero Euskalherri osoko azken txapelketara presentatzeko. Zazpi bertsulari agertu ziren Gayarre-Teatroan; *Aldaz*, *Arozamena* bi anaiak, *Huizi*, *Oreja*, *Madariaga* eta *Narbarte*. Bertsu pollitak aditu ginituen, eta leenbiziko biak, *Mikel Arozamena* eta *Narbarte* gelditu ziran, ordena huntan. Bete gabe, bazen jendea Teatroan; eta gero *Tres Reyes* Ostatuan *Amigos del Pais* delako lagun talde bat bildu ziran bertsulariekin; kanta eta bertsu ederrik aditu ziren bazkarian.

A. APAT-ETXEBARNE.

